

Durmuş Hocaoğlu

Linguistik Domino: III

Yeniçağ, “Analiz”, 01 Ekim 2006, Pazar., s.12
“Analiz” Sıra No: 450; 2006-112; Ekim-01

YENİÇAĞ

Kültür, medeniyet ve dil arasındaki sıkı bağ, birbirlerini beslemek sûretiyle kesintisiz bir ilerleme sağlamak şeklinde anlaşılabilir şüphesiz; öyle olmuş olsaydı, bir kere yükselen bir medeniyetin bir inkırâza uğramaması îcap ederdi, hâlbuki tarihî tecrübe böyle olmadığını gösteriyor. Medeniyetlerin yükseliş ve düşüşleri süreçleri daha karmaşıktır; ancak, yine de böyle bir bağın sıkı bir şekilde mevcut olduğu da şüphe götürmez bir başka tarihî tecrübe ürünüdür. Bu konuya dikkat çeken Condillac (1715-80), medeniyet ve dil arasındaki korelasyona temas ederek, “*diller birtakım yeni görüşler sağlarlar; dolayısıyla de daha yetkin olmaları ölçüsünde zihni genişletirler*” demekte ve misâl olarak XVII. asır İngilteresini vererek bir metafor olmak üzere, sözü Fizik ilminin en büyük ismi Newton’a getirerek, kendisinden evvelki ilmî başarılar olmasaydı, büyük bir kıymet olmakla kalarak asla ilim dünyasına damgasını vuran Newton olamayacağını belirtmekte ve buradan tekrar dile dönerek, “*Öteki nevilerde de mesele böyledir. En iyi kurulmuş olan dehaların başarıları tamamiyle yaşadıkları çağın dilde gösterdiği gelişmelere bağlıdır; zira kelimeler geometricilerin işaretlerinin karşılığıdır; dolayısıyla bunları kullanma tarzı da hesap metotlarının karşılığıdır. Demek oluyor ki kelimelerin eksik olduğu veyahut da yeteri kadar kuruluştan bulunmayan bir dilde cebirin icadından önce geometride karşılaşılmış bulunan aynı engellerle karşılaşılır*” demekte ve hemen akabinde, kendi ülkesine dönerek, “*Fransızca uzun müddet, zihnin gelişmelerine o kadar az elverişliydi ki eğer Corneille mutlakiyet idarenin türlü çağlarında tasarlanabilseydi, yaşamış olan Corneille’den gitgide daha çok uzaklaştığı ölçüde dehasının az olduğu sanılacak ve sonunda da, hiçbir istidat emaresi gösteremiyecek olan bir Corneille’e varılacaktı*” netîcesine ulaşmaktadır.[*]

Corneille haklı; meselâ Almanca’nın yeteri kadar gelişmemiş olması Leibniz gibi bir dâhinin kendi dili yerine Latince ve Fransızca’yı tercih etmesne sebep olduğu gibi, yine aynı sebeple, gelişmesi gecikmiş bir Almanca, Aydınlanma hareketinde gecikmiş ve bunun ağır bir sonucu olarak da dünya hâkimiyetinde, meselâ İngiltere’ye göre gecikmiş bir Almanya da doğurmuştur.

Yine Corneille’in dikkat çektiği bir başka husus da, dillerin tekâmülünde edebiyat ve felsefenin ilimden kıdemli oluşudur; hâssaten edebiyat ve bâhusus şiir; Croce’nin “insanlığın ana dili” olarak vasıflandırdığı şiir. Bu son husûsun en mümtaz örneği ise Kur’ân’dır. Kur’ân’ın o büyüleyici ifâde gücünü aldığı dil, Peygamberimizin bi’setinden evvel, Arap cemiyetinin en müteber şahıslarından addedilen ve ilhamlarını semâdan aldığına îtikad edilen şüerânın elinde gelişmişti; o dil olmasaydı, o kitap da o gücüne erişemezdi. Çünkü, Allah, Hz. Peygamber – selât ve selâm O’nun üzerine olsun

– ile bir “yeni din” göndermişti, ama bunu mevcut Arap dili yapmış, bir de bir “yeni dil” göndermemiştir; olamazdı da zâten.

Kısaca söylendikte, dildeki bir zaaf düşünceye de aksetmekte ve bu da sâdece dil ile sınırlı kalmayan bir tahribat husûle getirmektedir. İşte “Linguistik Domino” ile kastetmiş olduğum tamı tamına budur: Dil üzerinde yapılan sun’î müdâhalelerin bir kere tetiklediği ve zamanla kendisini besleyen ve hemen-hemen her tarafa sirâyet eden yıkıcı akım.

Hâsılı: Dilleri zayıf olan cemiyetlerin düşünceleri de zayıf olur çünkü ve en kötüsü böyleleri düşündüklerini zannederler; hâlbuki Descartes’ın belirttiği gibi, bu, “düşünmek” (cogitare) değil, “düşündüğünü zannetmek”tir (cogito cogitare).

Ağır bir ithâmı göze almak bahâsına, Linguistik Domino Etkisi’nin netîcesi olan günümüz piyasa Türkçesinin, yüksek bir kültür ve medeniyet inşâna elverişli olmadığını söylemek ister ve son söz olarak, daha evvel iktibas ettiğim Nietzsche’nin şu hikmetli kelâmını bir kerre daha hâtırlatırım:

“Dil atalardan bize kalan bir miras, bir emanettir; nesilden nesle devredilen bu emanete karşı, baha biçilmez, kutsal ve dokunulmaz şeylere karşı duyulan saygı gösterilmelidir.”

[*] Condillac., *İnsan Bilgilerinin Kaynağı Üzerinde Deneme.*, Onbeşinci Bahis: “Dillerin Dehasına Dair”., Çev.: M. Katırcıoğlu., MEB Yay., 2. Baskı, İst., 1989., s.340-341 (Ş.147).

